

Inadvertențe în traduceri oficiale ale textelor legislației europene

Inaccuracies in the Official Translations of European Legislation Texts

Carmen-Tamara Ungureanu¹

Rezumat: Dreptul Uniunii Europene se aplică în România în mod prioritar, indiferent de calitatea sau de statutul părților. Traducerile oficiale în limba română ale actelor normative europene au un impact direct asupra tuturor celor implicați, într-un fel sau altul, în activități care presupun cunoașterea și aplicarea legii. În acest context, vor fi semnalate câteva abordări de traducere ce ar putea conduce la dificultăți în aplicarea normelor europene în practică: prima privește noțiunea de *comerciant* în materia protecției consumatorului, a doua se referă la adăugarea în traducerea în limba țintă a unui cuvânt inexistent în textul original, care are ca efect restrângerea domeniului de aplicare a normelor europene, a treia privește inconsecvența traducerii aceluiași termen în cadrul unor regulamente europene conexe și a patra se referă la termenul de *tranzacție* și la semnificația acestuia.

Cuvinte cheie: traducere oficială, comerciant, răspunderea pentru produse, separația de corp, tranzacția

Abstract: European Union law is enforced in Romania as a matter of priority, regardless of the quality or status of the parties. The official translations of European legislative acts into Romanian have a direct impact in one way or another on all those involved in activities that require knowledge and application of law. In this context, several translation approaches will be pointed out, which could lead to difficulties in applying European rules: the first concerns the term *trader* in the consumer protection area, the second refers to the addition in the target language of a non-existent word in the original text, which has the effect of narrowing the scope of European rules, the third concerns the inconsistency in the translation of the same term throughout European regulations and the fourth refers to the term *transaction* and its meaning.

Keywords: official translation, trader, product liability, legal separation, transaction

Noțiuni introductive

După aderarea României la Uniunea Europeană (în continuare, UE) în 2007, traduceri oficiale în limba română ale actelor normative europene au un impact direct asupra tuturor celor implicați, într-un fel sau altul, în activități care presupun cunoașterea și aplicarea legii. Și aceasta cu atât mai mult cu cât, potrivit art. 5 C.

¹ Profesor doctor, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Romania, email: carmen.ungureanu@uaic.ro.

civ.², dreptul UE se aplică în mod prioritar, indiferent de calitatea sau de statutul părților.³ Prioritatea dreptului UE înseamnă că normele de drept UE se aplică cu întâietate față de dreptul național, iar dacă există reguli interne de drept național care contravin celor de drept UE, ele sunt inoperante.⁴

Regulamentele și directivele europene sunt actele cu caracter normativ prin intermediul cărora instituțiile UE intervin cel mai mult în ordinele juridice naționale ale statelor membre. Regulamentele se aplică direct, conferind drepturi directe cetățenilor UE și impunându-le direct obligații; statele membre, instituțiile și autoritățile lor sunt direct legate de dreptul UE și sunt ținute să îl respecte la fel cum respectă dreptul lor național.⁵ Directivele sunt acte normative care au forță obligatorie pentru statul membru căruia îi sunt adresate în ceea ce privește rezultatul ce trebuie atins, lăsându-se autorităților naționale din statul respectiv competența alegerii formelor și metodelor de implementare a lor.⁶

Textele traduse ale regulamentelor și directivelor europene, cu privire la care vor fi semnalate inadvertențe de traducere, sunt interpretate și aplicate de practicienii dreptului în soluționarea de litigii, sunt interpretate de teoreticieni în doctrină și, nu în ultimul rând, de cei care se pregătesc pentru o carieră juridică, de studenții în drept. De aceea, considerăm că merită a fi analizate aceste inadvertențe în ideea că, odată scoase la lumină, autoritățile decizionale în materie ar putea găsi și soluții de remediere.

Vom avea în vedere în continuare patru abordări de traducere pe care le considerăm problematice: prima privește noțiunea de *comerciant*, a doua se referă la adăugarea unui cuvânt inexistent în textul original, care are ca efect restrângerea domeniului de aplicare a normelor în discuție, a treia privește inconsecvența traducerii aceluiași termen în cadrul unor regulamente europene conexe și a patra se referă la termenul *tranzacție* și la semnificația acestuia.

1. Noțiunea de *comerciant* în dreptul național și în dreptul european. Care este rolul traducătorului? Traduce sau și interpretează când traduce?

În România erau considerați comercianți aceia care aveau aptitudinea de a face acte și fapte de comerț, exercitând comerțul ca o profesiune obișnuită, așa cum rezulta din art. 7 C. com. rom.⁷ După intrarea în vigoare a Codului civil în 2011,

² Legea nr. 287/2009 privind Codul civil (republicată în M. Of. nr. 409, 10.06.2011).

³ A se vedea și O. A. Urda, *Primatul dreptului comunitar*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași*, Tomul LVI, Științe Juridice, 2010, pp. 165-181.

⁴ I. Dragomir, G. A. Dragomir, *Competența Curții de Justiție a Comunităților Europene*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Jurisprudentia*, nr. 1/2006, p. 3, [Online] la: <http://arhiva-studia.law.ubbcluj.ro/articol/239>, accesat la data de 15.06.2021.

⁵ C. T. Ungureanu, A. I. Toader, *Drept civil. Partea Generală. Persoanele*, Editura Hamangiu, București, 2018, Ediția a 4-a, p. 32.

⁶ *Idem*.

⁷ Codul comercial român a fost adoptat prin Decretul Lege nr. 1.233 din 1887, publicat în M. Of. nr. 31, 10.05.1887.

când Codul comercial a fost abrogat, noțiunea de „acte și fapte de comerț” a fost înlocuită cu expresia „activități de producție, comerț sau prestări servicii” [art. 8 alin. (2) din Legea 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil⁸]. Potrivit art. 3 C. civ., *comerciantul* reprezintă doar o categorie dintr-o sferă mai largă, aceea de *profesionist*. Noțiunea de profesionist „include categoriile de comerciant, întreprinzător, operator economic, precum și orice alte persoane autorizate să desfășoare activități economice sau profesionale, astfel cum aceste noțiuni sunt prevăzute de lege la data intrării în vigoare a Codului civil.” [art. 8 alin. (1) din Legea 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil]. Sunt considerați profesioniști toți cei care exploatează o *întreprindere* [art. 3 alin. (2) C. civ.]. *Constituie exploatarea unei întreprinderi* exercitarea sistematică, de către una sau mai multe persoane, a unei activități organizate ce constă în producerea, administrarea ori înstrăinarea de bunuri sau în prestarea de servicii, indiferent dacă această activitate are sau nu ca scop obținerea de profit [art. 3 alin. (3) C. civ.].

Faptul că în Codul civil nu se folosește noțiunea de *comerciant*, ci numai aceea de *profesionist*, ca efect al concepției moniste a Codului civil, a condus la o întreagă dezbateră doctrinară. Având ca subiect central consecințele concepției moniste asupra existenței dreptului comercial, la această dezbateră au participat autori de renume, unii apărându-⁹, iar alții punându-i la îndoială existența ca ramură de drept¹⁰ și propunând înlocuirea denumirii disciplinei de drept comercial cu aceea de drept al profesioniștilor.

În plan legislativ, potrivit art. 6(1) și 6(2) lit. i) din Legea 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil, noțiunea de *comerciant* din actele normative în vigoare la data respectivă s-a considerat a avea semnificația persoanei fizice sau juridice supuse înregistrării în registrul comerțului, cu excepția actelor normative în care

⁸ Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (publicată în M. Of. nr. 409, 10.06.2011).

⁹ Șt. D. Cărpenaru, *Dreptul comercial – între continuitate și contestare*, în *Dreptul*, nr. 10/2012, pp. 11-22.; S. Angheni, *Dreptul comercial – între dualism și monism*, în *Noul Cod civil. Comentarii*, coordonator M. Uliescu, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 56; A. C. Târșia, *Relația între profesie, profesionist, funcția publică și conflictul de interese*, în *Pandectele române*, nr. 5/2013, pp. 15-23; C. T. Ungureanu, *Comentarii și doctrină (la art. 2)*, în lucrarea colectivă *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. I, art. 1-952, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 5.

¹⁰ Ș. Beligrădeanu, *Răspunderea reparatorie a organizatorilor și a angajaților participanți la o grevă nelegală, precum și natura juridică a unei atare răspunderi în condițiile aplicării Legii dialogului social nr. 62/2011*, în *Dreptul*, nr. 1/2012, pp. 23-25; Ș. Beligrădeanu, *Considerații în legătură cu efectele caracterului „monist” al Codului civil român actual asupra ființării, în continuare, a unui „drept comercial” în România*, în *Dreptul*, nr. 9/2011, pp. 11-25; Ș. Beligrădeanu, *Suntem în prezența unei contradicții între concepția monistă a noului Cod civil, pe de o parte, și prevederile art. 2557 alin. (2) din același cod, coroborate cu existența disciplinei juridice a dreptului comerțului internațional, pe de altă parte?*, în *Dreptul*, nr. 11/2013, pp. 27-37; M. Nicolae, *Codex iuris civilis*, tomul I, *Noul Cod civil*, Ediție critică, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. CLXXXII-CLXXXIV.

termenul *comerciant* a fost considerat ca având un înțeles specific, fiind enumerate, în principal, acte normative din materia protecției consumatorului.

Ulterior, a fost eliminat termenul *comerciant/comercial* din acte normative esențiale, cum este de exemplu Legea nr. 31/1990 a societăților comerciale, care din 15 februarie 2013 se numește Legea societăților¹¹ sau a fost înlocuită noțiunea de *comerciant* cu aceea de *profesionist*, cum este, de exemplu, cazul Legii nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori¹² (în continuare, Legea 193/2000), care transpune Directiva europeană 93/13/CEE din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii¹³ și care a devenit Legea privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori.¹⁴

Aprinsa discuție doctrinară referitoare la dreptul comercial și la noțiunile de *profesionist* și *comerciant* fie nu a fost în măsură să atragă atenția legiuitorului român, fie a fost dată repede uitării, întrucât au fost adoptate reglementări în care apare noțiunea de *comerciant*, având semnificația de *profesionist*. Astfel, de exemplu, ca urmare a transpunerii Directivei 2013/11/UE privind soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum¹⁵ care se referă la raporturile dintre consumatori și comercianți, în O.G. nr. 38/2015 privind soluționarea alternativă a litigiilor dintre consumatori și comercianți nu se face adaptarea noțiunilor la termenii utilizați în legislația națională, ci se preia textul tradus: în art. 4(1) (b) din directivă, *comerciant* „înseamnă orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care acționează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele sau în contul ei, în scopuri ce țin de activitatea sa comercială, de afaceri, meșteșugărească sau profesională;” în art. 3(1) lit. b) din O.G. nr. 38/2015, *comerciant* înseamnă „orice persoană fizică sau juridică, publică ori privată, care acționează în cadrul *activității sale comerciale, industriale sau de producție, artisanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop, în numele sau pe seama acesteia* [s.n.-CTU]”. Se poate observa că definiția *comerciantului*, aproape identică cu aceea din directiva europeană, este identică cu noțiunea de *profesionist* definită în Legea 193/2000; astfel, potrivit art. 2(2) din Legea 193/2000: „Prin profesionist se înțelege orice persoană fizică sau juridică autorizată care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi,

¹¹ Sintagma „societate comercială” sau, după caz, „societăți comerciale” a fost înlocuită cu termenul „societate” sau, după caz, „societăți”, conform art. 18, punctul 31 din titlul IV din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, M. Of. nr. 365, 30.05.2012.

¹² Republicată în M. Of. nr. 543, 3.08.2012.

¹³ J.O. L 95, 21.4.1993.

¹⁴ Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, modifică, la 1 septembrie 2012, art. 12, art. 13; în tot cuprinsul legii, termenul „comerciant” se înlocuiește cu termenul „profesionist”.

¹⁵ Directiva 2013/11/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea alternativă a litigiilor în materie de consum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE (Directiva privind SAL în materie de consum), J.O., L 165/63, 18.6.2013.

acționează în cadrul *activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop în numele sau pe seama acesteia* [s.n.-CTU].”

Situația se complică și mai mult, deoarece Directiva SAL este însoțită de un regulament, Regulamentul SOL¹⁶, care se aplică direct în România și care face trimitere la noțiunea de *comerciant* din directivă. În plus, prevederile din legislația națională care transpun directiva sunt preluate de autoritățile de soluționare alternativă a litigiilor în procedurile și regulamentele lor; în acestea se folosește noțiunea de *comerciant*, dar aceasta nu mai este definită. Este cazul procedurii SAL la Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor¹⁷, la SAL-FIN¹⁸ (Entitatea de Soluționare Alternativă a Litigiilor în Domeniul Financiar Non-bancar)¹⁹, la CSALB (Centrul de Soluționare a Litigiilor în Domeniul Bancar)²⁰.

Exemplele în care noțiunea de *comerciant* apare în directive și regulamente europene sunt destule și privesc materia protecției consumatorului: Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale²¹, Directiva (UE) 2020/1828 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor²², Regulamentul (UE) 2017/2394 privind cooperarea dintre autoritățile naționale însărcinate să asigure respectarea legislației în materie de protecție a consumatorului²³, ș. a.

¹⁶ Regulamentul (UE) nr. 524/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 21 mai 2013 privind soluționarea online a litigiilor în materie de consum și de modificare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 și a Directivei 2009/22/CE (Regulamentul privind SOL în materie de consum), J.O. L 165/1, 18.6.2013.

¹⁷ [Online] la: <https://anpc.ro/galerie/file/diversefg/ProceduraSAL2.pdf>, accesat la 2.4.2021.

¹⁸ [Online] la: <http://www.salfin.ro/wp-content/uploads/2019/05/Procedura-pentru-solu%C5%A3ionarea-alternativ%C4%83-a-litigiilor-prin-impunerea-unei-solu%C5%A3ii-%C3%AEEn-cadrul-SAL-FIN.pdf>, accesat la 2.4.2021.

¹⁹ [Online] la: <http://www.salfin.ro/legislatie-organizare-si-functionare/>, accesat la 2.4.2021.

²⁰ [Online] la: <https://csalb.ro/proceduri-2/>, accesat la 2.4.2021.

²¹ Directiva (UE) 2019/770 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 2019 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale, J.O. L 136/1, 22.5.2019. În art. 2.5. este definit *comerciantul* ca fiind „orice persoană fizică sau juridică, indiferent dacă este publică sau privată, care, în legătură cu contractele reglementate de prezenta directivă, acționează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele respectivei persoane fizice sau juridice sau în contul acesteia, în scopuri ce țin de activitatea comercială, industrială, artizanală sau profesională a persoanei respective.”

²² Directiva (UE) 2020/1828 a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2020 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor și de abrogare a Directivei 2009/22/CE, J.O. L 409/1, 4.12.2020.

²³ Regulamentul (UE) 2017/2394 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2017 privind cooperarea dintre autoritățile naționale însărcinate să asigure

Rezultatul este că, în prezent, în legislația națională există două noțiuni diferite, aceea de *profesionist*, așa cum este definită în legislația națională, care este o noțiune largă ce îl include pe comerciant, și aceea de *comerciant*, care a pătruns în legislația națională prin transpunerea directivelor europene, cu o semnificație similară aceleia de *profesionist* din dreptul intern. În plus, inconsecvența legiuitorului român conduce la o confuzie și mai accentuată, atunci când acesta dă definiții identice *comerciantului* și *profesionistului* în acte normative diferite.²⁴ Aceste noțiuni pot provoca nu numai confuzii, dar chiar într-o anumită situație concretă pot pune în discuție sfera de aplicare a unui anumit act normativ european.

În acest context se poate ridica întrebarea: care este rolul traducătorului textelor europene – acela de a traduce fidel textul din limba originală sau de a-l și interpreta, luând în considerare terminologia corespondentă din limba țintă, adică din limba română? În situația în discuție, poate traducătorul european să deslușească scopul avut în vedere de legiuitorul român și atitudinea acestuia față de noțiunea de *comerciant* în spațiul național? În prezent, traducătorul textelor legislative europene aplică principiul traducerii fidele. Având în vedere *lipsa de claritate* la nivel național și *inconsecvența legiuitorului român*, probabil că aceasta este și abordarea cea mai puțin dăunătoare.

Potrivit opiniei doamnei Andreea Monica Bulgaru, administrator lingvist la Comisia Europeană, exprimată cu ocazia analizei provocărilor cărora trebuie să le facă față traducătorul european ca urmare a schimbărilor frecvente ale legislației naționale: „[...] procesul de echivalare a termenilor juridici presupune ca etapă obligatorie verificarea lexicului național pentru termeni care ar putea reda un sens cât mai apropiat. Iar atunci când textele se referă la situația specifică din România, terminologia națională este în mod evident cea care se impune. Schimbările frecvente ale cadrului juridic au implicații și asupra traducătorilor, aceștia fiind obligați să verifice terminologia corectă, utilizată în actele normative aflate în vigoare în momentul efectuării traducerii.”²⁵

respectarea legislației în materie de protecție a consumatorului și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004, J.O. L 345/1, 27.12.2017.

²⁴ Un alt exemplu se regăsește în art. 2.(18) din Regulamentul (UE) 2018/302 al Parlamentului European și al Consiliului din 28 februarie 2018 privind prevenirea geoblocării nejustificate și a altor forme de discriminare bazate pe cetățenia sau naționalitatea, domiciliul sau sediul clienților pe piața internă și de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 2006/2004 și (UE) 2017/2394, precum și în Directiva 2009/22/CE (J.O. L 60 I/1, 2.3.2018), în care *comerciantul* este definit ca fiind „orice persoană fizică sau orice persoană juridică, indiferent dacă se află în proprietate publică sau privată, care acționează, inclusiv prin intermediul unei alte persoane care acționează în numele sau în contul comerciantului, în scopuri legate de activitatea comercială, economică, artizanală sau profesională a comerciantului.”

²⁵ A. M. Bulgaru, *Traducerea textelor juridice ale Uniunii. Cazul Departamentului de limba română din cadrul Direcției Generale Traduceri a Comisiei Europene (DGT)*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment, p. 57.

În același sens, dna Raluca Feneșan, jurist-lingvist în cadrul CJUE, a afirmat că „O traducere integrală a textului sursă presupune redarea completă a informației vehiculate de acest text, respectând totodată noțiunile juridice, terminologia și regulile specifice limbii țintă (română).”²⁶

Prin urmare, traducătorii europeni fac eforturi pentru traducerea termenilor în accepțiunea lor curentă din limba țintă (limba română). Dar, în cazul concret analizat, soluția remedierii problemei se pare că trebuie să vină de la legiuitorul național, care are competența să clarifice situația. Pentru a obține un rezultat eficient, o colaborare cu traducătorii de la Bruxelles apare ca fiind imperios necesară.

2. Pot fi adăugați în traducerea unui text legislativ termeni care nu există în textul original?

În Regulamentul Roma II privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale²⁷, articolul 5 are denumirea *Răspunderea pentru produse defectuoase*. În varianta în limba franceză denumirea articolului 5 este *Responsabilité du fait des produits*, pe când în limba engleză este *Product liability*. Cuvântul *defectuoase* este adăugat în varianta în limba română, ceea ce restrânge semnificativ sfera de aplicare a prevederilor acestui text.

Regulamentul Roma II, deși nu cuprinde o definiție a noțiunii de *produs*, privește răspunderea pentru produse în sens larg. În literatura juridică²⁸ s-a apreciat că semnificația noțiunilor ar trebui să fie conformă cu definițiile din legislația europeană de armonizare a legislațiilor naționale în materie. O armonizare parțială a răspunderii pentru produse a fost realizată prin Directiva cu privire la răspunderea pentru produsele defectuoase (Directiva 85/374)²⁹ și prin Directiva privind siguranța generală a produselor³⁰, aceasta din urmă având un

²⁶ R. Feneșan, *Activitatea de jurist-lingvist în cadrul Curții de Justiție a Uniunii Europene*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment, pp. 36-37.

²⁷ Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II), J.O. L 199/40, 31.7.2007.

²⁸ P. Stone, *EU Private International Law*, 2nd ed., Ed. Edward Elgar Publishing, 2010, Cheltenham, UK, p. 394; G. van Calster, *European Private International Law*, Second Edition, Hart Publishing, Oxford, 2016, p. 260.

²⁹ Directiva Consiliului din data de 25 iulie 1985 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la răspunderea pentru produsele cu defect, J.O. L219, 7.8.1985, modificată în 1999 prin Directiva 1999/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din data de 10 mai 1999, J.O. L 141, 4.6.1999.

³⁰ Directiva 2001/95/CE a Parlamentului European și a Consiliului din data de 3 decembrie 2001 privind siguranța generală a produselor (J.O. L 11, 15.1.2002, p. 4), așa cum a fost modificată prin Regulamentul (CE) nr. 765/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 9 iulie 2008 (J.O. L 218 30, 13.8.2008) și Regulamentul (CE) nr. 596/2009 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 18 iunie 2009 (J.O. L 188 14, 18.7.2009).

caracter mai general și în unele situații derogatoriu, dar în linii mari complementar Directivei 85/374.

Astfel, Directiva privind siguranța generală a produselor are scopul de a garanta în UE un nivel ridicat de siguranță pentru *bunurile de consum* care nu sunt reglementate printr-o legislație europeană de armonizare sectorială, dar completând-o în anumite situații. Principalele prevederi ale directivei se referă la obligația producătorilor de a introduce pe piața unică numai produse sigure și la obligația de supraveghere a pieței în vederea garantării unui nivel ridicat de protecție a sănătății și a siguranței consumatorilor.³¹

Directiva cu privire la *răspunderea pentru produsele defectuoase* impune o răspundere obiectivă pentru produse, adică fără culpă, care cade în sarcina producătorului, acesta fiind răspunzător pentru prejudiciul cauzat de un defect al produsului său. În România, Directiva cu privire la răspunderea pentru produsele defectuoase a fost transpusă în legislația națională prin Legea nr. 240/2004 privind răspunderea producătorilor pentru pagubele generate de produsele cu defecte³² (înainte de aderarea României la UE).

Cu toate acestea, răspunderea pentru produse din Regulamentul Roma II are o sferă de aplicare mai largă decât directivele europene în materie, acestea din urmă având în vedere numai utilizatorul final/consumatorul, pe când Regulamentul Roma II privește răspunderea pentru produse în general, fie că răspunderea este obiectivă (fără culpă) sau bazată pe culpă, și indiferent de calitatea reclamantului, consumator sau profesionist.³³

În acest context, are traducătorul obligația să păstreze integralitatea textului tradus, fără omisiuni sau adăugiri? Doamna Raluca Feneșan a afirmat că „O traducere integrală presupune redarea fidelă a textului sursă, cu toate nuanțele acestuia, fără omisiuni, adăugiri sau reinterprețări. Traducerea trebuie să evite, de exemplu, clarificarea aspectelor ambigue din original.”³⁴

Adăugarea cuvântului *defectuoase* în art. 5 din Regulamentul Roma II pare să fie destul de simplu de rectificat. În orice caz, dacă există neconcordanță între diferitele versiuni lingvistice ale unui text din dreptul UE, Curtea de Justiție a Uniunii Europene (în continuare, CJUE) a stabilit că dispozițiile în cauză sunt interpretate în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care fac parte. Potrivit jurisprudenței constante a CJUE, formularea utilizată în una dintre versiunile lingvistice ale unor dispoziții ale dreptului UE nu poate constitui singurul temei pentru interpretarea acestor dispoziții.³⁵

³¹ Comunicare a Comisiei: „Ghidul albastru” din 2016 referitor la punerea în aplicare a normelor UE privind produsele (2016/C 272/01), J.O. C 272/1, 26.7.2016, p. 12.

³² M. Of. nr. 552, 22.6.2004, cu modificările ulterioare.

³³ P. Stone, *EU Private International Law...*, op.cit., p. 393.

³⁴ R. Feneșan, op. cit., p. 37.

³⁵ CJUE, cauza *Drozdovs* (C-277/12), punctul 39 și jurisprudența citată; CJUE, cauza *Posteshop* (C-52/13), punctul 21 și jurisprudența citată.

3. Consecvență sau inconsecvență în traducerea aceluiași termen în cadrul unor regulamente europene conexe?

În materia dreptului familiei, în ceea ce privește competența jurisdicțională pentru soluționarea litigiilor cu element de extraneitate și referitor la legea aplicabilă, există regulamente europene (Regulamentul Bruxelles II bis³⁶ privind competența jurisdicțională și Regulamentul Roma III³⁷ referitor la legea aplicabilă) obligatorii atât pentru instanțe, cât și pentru justițiabili. În aceste regulamente apare și noțiunea de *separație de corp*.

Când, în 1992, legiuitorul român a inclus instituția separației de corp în legea de drept internațional privat³⁸, aceasta a trecut aproape neobservată, în literatura juridică doar menționându-se existența unui articol în noua lege³⁹ privind legea aplicabilă separației de corp ori făcându-se trimitere la legislații străine: franceză⁴⁰ ori italiană⁴¹. Până la intrarea României în UE, acest text nu a prezentat vreo utilitate practică, având în vedere că separația de corp nu era reglementată în dreptul român, iar circulația și stabilirea reședinței în România a cetățenilor străini era ne semnificativă. După ce cetățenii români, beneficiind de libera circulație în spațiul european, s-au stabilit în state care recunosc separația de corp, nu au întârziat să apară situații în care aceștia au intrat în contact cu instituția.

Separația de corp este un *cvasi-divorț* care nu conduce la desfacerea căsătoriei, dar care produce anumite consecințe juridice asupra raporturilor personale și patrimoniale dintre soți. Instituția separației de corp are o sursă de natură religioasă, în religia catolică considerându-se căsătoria ca o legătură indisolubilă și perpetuă⁴², iar separația de corp ca o soluție pentru despărțirea soților, dar lăsând în același timp căsătoria să subziste.⁴³ Religia ortodoxă, predominantă în România, respinge dogma indisolubilității căsătoriei și permite

³⁶ Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000, J.O. L 338/1, 23.12.2003.

³⁷ Regulamentul (UE) nr. 1259/2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp, J.O. L 343/10, 29.12.2010.

³⁸ Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, abrogată la intrarea în vigoare a Codului civil prin Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011).

³⁹ I. P. Filipescu, *Drept internațional privat*, vol. II, Editura Actami, București, 1997, p. 182.

⁴⁰ I. Chelaru, Gh. Gheorghiu, *Drept internațional privat*, Editura C. H. Beck, București, 2007, pp. 247-248.

⁴¹ M. V. Jakotă, *Drept internațional privat*, vol. II, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1997, pp. 85- 86.

⁴² C. Hamangiu, I Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, colecția Restitutio, Editura All Beck, București, 2002, p. 234.

⁴³ *Ibidem*, p. 235.

divorțul⁴⁴; prin urmare, instituția separației de corp (separația de trup⁴⁵) nu își avea utilitatea în dreptul național. În Codul civil apare în materia dreptului internațional privat, în art. 2602 C. civ.⁴⁶, cu denumirea marginală „legea aplicabilă separației de corp”, unde se precizează că legea aplicabilă divorțului este aceea care se aplică și separației de corp.

În materia separației de corp pentru cauze cu element de extraneitate sunt aplicabile Regulamentul Bruxelles II bis și Regulamentul Roma III. În Regulamentul Roma III, în varianta oficială în limba română, apare atât noțiunea de *separare* (nu *separație*) *de corp*, cât și aceea de *separare de drept*. În denumirea regulamentului apare sintagma *separare de corp*, apoi în considerentele regulamentului se oscilează între *separare de corp* și *separare de drept*.⁴⁷ Probabil că traducătorii români au oscilat între traducerea variantei în limba engleză (*legal separation*) și traducerea variantei în limba franceză (*séparation de corps*), pierzând din vedere faptul că în Codul civil român noțiunea utilizată este aceea de *separație de corp*.

În Regulamentul Bruxelles II bis, varianta oficială în limba română, traducătorul este consecvent și folosește peste tot noțiunea de *separare de drept*, probabil o traducere din limba engleză (*legal separation*). În acest caz, varianta în limba franceză în care se folosește noțiunea de *separație de corp* a fost ignorată.

Această inconsecvență poate ridica semne de întrebare pentru practicieni și pentru soții în căutarea de remedii pentru căsătoria lor. De altfel, pe site-ul oficial UE apar și alți termeni, acela de *separare legală*, probabil o traducere din limba engleză (*legal separation*)⁴⁸ și de *separare judiciară*.⁴⁹

Potrivit opiniei doamnei Raluca Feneșan, „O traducere consecventă presupune un grad adecvat de uniformitate la nivel terminologic și stilistic. Pentru coerența internă a documentului se recomandă utilizarea unei traduceri unice pentru același termen pe tot parcursul traducerii.”⁵⁰ Doamna Ana Maria Agafiței, administrator lingvist la Comisia Europeană, a afirmat că „traducătorul trebuie să respecte o serie de convenții și norme, în special: verificarea actelor de bază, a documentelor de referință, inclusiv a dispozițiilor din tratate, respectarea

⁴⁴ D. Alexandresco, *Dreptul civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Tomul II, Ediția a II-a, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1907, p. 4. A se vedea și, R. M. Trif, *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților*, Editura Hamangiu, București, 2007.

⁴⁵ D. Alexandresco, *op. cit.*, p. 5.

⁴⁶ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil (republicată în M. Of. nr. 409, 10.6.2011).

⁴⁷ În considerentele Regulamentului Roma III, de 4 ori din 31 se folosește noțiunea de *separare de drept*.

⁴⁸ Pe portalul oficial al UE, [Online] la: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-ro-maximizeMS_EJN-fr.do?clang=ro&member=1#toc_4, accesat la 3.8.2020.

⁴⁹ Pe portalul oficial al UE, [Online] la: https://e-justice.europa.eu/content_which_law_will_apply-340-ro-ro.do?member=1, accesat la 3.8.2020.

⁵⁰ R. Feneșan, *op. cit.*, pp. 38-39; în același sens, vezi I.-E. Zup, *Câteva considerații despre impactul traducerii textelor juridice europene asupra limbajului juridic și legislației românești*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment, pp. 83-84.

terminologiei UE prin asigurarea consecvenței interne (aceeași terminologie în tot documentul) și a celei externe (aceeași terminologie în cadrul unui pachet legislativ, al unor acte normative care modifică acte aflate deja în vigoare), respectarea regulilor de redactare a textelor legislative, a registrului de limbă corespunzător, etc.”⁵¹

Prin urmare, având în vedere că este vorba de regulamente europene de importanță majoră, aceste inconsecvențe ar putea fi remediate.

4. Sensul termenului de *tranzacție*

Tranzacția are sensul din vorbirea curentă, acela de *convenție/contract*, sau este un contract mai special? Potrivit art. 2267 alin. (1) din Codul civil român, „Tranzacția este contractul prin care părțile previn sau sting un litigiu, inclusiv în faza executării silite, prin concesi sau renunțări reciproce la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la una la cealaltă”, deci reprezintă un anumit contract, numit, cu o semnificație specifică.

Noțiunea de *tranzacție* apare în multe texte legislative europene⁵² cu semnificația de *convenție, contract*, în sensul general al termenului. Traducerea este probabil influențată de versiunea în limba engleză (*transaction*) sau în limba franceză (*transaction*). De exemplu, în art. 2.2. care definește serviciile de intermediere online din Regulamentul (UE) 2019/1150 privind promovarea echității și a transparenței pentru întreprinderile utilizatoare de servicii de intermediere online (P2B)⁵³, se precizează că acestea sunt servicii care, printre altele, „permit întreprinderilor utilizatoare de servicii de intermediere online să ofere bunuri sau servicii consumatorilor, cu scopul de a facilita inițierea unor *tranzacții* [s.n.- CTU] directe între respectivele întreprinderi și consumatori, indiferent de locul în care se încheie în final respectivele *tranzacții* [s.n.- CTU]” (lit. b). Același sens, de *contract*, transpare și din art. 2.11. De asemenea, un alt exemplu este Regulamentul (UE) 2018/302 privind prevenirea geo-blocării nejustificate și a altor forme de discriminare bazate pe cetățenia sau naționalitatea, domiciliul sau sediul clienților pe piața internă (anterior menționat), în care noțiunea de *tranzacție* apare de 25 de

⁵¹ A. M. Agafiței, *Activitatea de traducere în cadrul Comisiei Europene. Cazul Departamentului de limbă română din cadrul Direcției Generale Traduceri a Comisiei Europene (DGT)*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment, p. 47.

⁵² De exemplu, în Directiva (UE) 2019/2161 a Parlamentului European și a Consiliului din data de 27 noiembrie 2019 de modificare a Directivei 93/13/CEE a Consiliului și a Directivelor 98/6/CE, 2005/29/CE și 2011/83/ UE ale Parlamentului European și ale Consiliului în ceea ce privește o mai bună asigurare a respectării normelor Uniunii în materie de protecție a consumatorilor și modernizarea acestor norme (J.O. L 328/7, 18.12.2019), în art. 3.4.(b).

⁵³ Regulamentul (UE) 2019/1150 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 20 iunie 2019 privind promovarea echității și a transparenței pentru întreprinderile utilizatoare de servicii de intermediere online, J.O. L 186/57, 11.7.2019.

ori având semnificația de *convenție/contract*. În Directiva (UE) 2019/770⁵⁴, noțiunea de *tranzacție* apare în art. 8(1)(b) și în art. 20, precum și în preambulul directivei, având sensul de *contract/convenție*.

Pe de altă parte, în Regulamentul Bruxelles I bis⁵⁵ apare numai noțiunea de *tranzacție judiciară*, prin traducerea termenului de *court settlement* din limba engleză sau *transaction judiciaire* din limba franceză, unde are în mod clar sensul din art. 2267 din Codul civil român.

Recent, o reglementare europeană, și anume Directiva (UE) 2020/1828 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor⁵⁶, care trebuie transpusă în legislația națională până la data de 25 decembrie 2022, atrage din nou atenția cu privire la semnificația noțiunii de *tranzacție*. În art. 11 din acest instrument european sunt reglementate tranzacțiile privind remediile, care se referă la contractele de tranzacție în accepțiunea lor din art. 2267 C. civ. Într-adevăr, în varianta în limba engleză termenul este *redress settlements*, iar în limba franceză *accords concernant la réparation*.

Un jurist familiarizat cu noțiunea de *tranzacție* în sensul termenului generic de *contract*, utilizat în cvasi-majoritatea reglementărilor anterioare europene, poate fi luat prin surprindere de schimbarea semnificației. Sigur că juristul român (indiferent de statutul acestuia: profesor, judecător, avocat, etc.), pentru a se asigura cu privire la sensul termenilor utilizați în reglementările europene în varianta în limba română, poate apela și la variantele în limbile engleză și franceză (sau și în alte limbi oficiale ale UE pe care le cunoaște). Totuși, pentru claritate și eficiență, poate că o notă în fiecare instrument european tradus, în care să se precizeze care este sensul noțiunii de *tranzacție* în limba țintă, ar fi salvatoare și edificatoare.

Concluzii

Realizarea de traduceri ale normelor europene este un proces dificil, care presupune cooperare și colaborare între persoanele responsabile la nivel european și cele competente la nivel național. Transpunerea directivelor europene în legislația națională și adaptarea prevederilor acestora la specificul, tradiția și accepțiunea termenilor implică coordonarea cu alte norme europene de aplicare directă, precum regulamentele. Cele patru inadvertențe de traducere semnalate fac dovada necesității unui efort colectiv pentru a asigura interpretarea și aplicarea

⁵⁴ Directiva (UE) 2019/770 a Parlamentului European și a Consiliului din data de 20 mai 2019 privind anumite aspecte referitoare la contractele de furnizare de conținut digital și de servicii digitale (J.O. L 136/1, 22.5.2019).

⁵⁵ Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din data de 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială, J.O. L 351/1, 20.12.2012.

⁵⁶ Directiva (UE) 2020/1828 a Parlamentului European și a Consiliului din data de 25 noiembrie 2020 privind acțiunile în reprezentare pentru protecția intereselor colective ale consumatorilor și de abrogare a Directivei 2009/22/CE, J.O. L 409/1, 4.12.2020.

uniformă a reglementărilor europene în spațiul UE. Soluții de remediere există și am convingerea că „semnalul de alarmă” din această lucrare va fi „auzit”.

Referințe

- Agafitei A. M., *Activitatea de traducere în cadrul Comisiei Europene. Cazul Departamentului de limbă română din cadrul Direcției Generale Traduceri a Comisiei Europene (DGT)*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment
- Alexandrescu D., *Dreptul civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Tomul II, Ediția a II-a, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, 1907
- Angheni S., *Dreptul comercial – între dualism și monism*, în *Noul Cod civil. Comentarii*, coordonator M. Uliescu, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2011
- Beligrădeanu Ș., *Răspunderea reparatorie a organizatorilor și a angajaților participanți la o grevă nelegală, precum și natura juridică a unei atare răspunderi în condițiile aplicării Legii dialogului social nr. 62/2011*, în *Dreptul*, nr. 1/2012
- Beligrădeanu Ș., *Considerații în legătură cu efectele caracterului „monist” al Codului civil român actual asupra ființării, în continuare, a unui „drept comercial” în România*, în *Dreptul*, nr. 9/2011
- Beligrădeanu Ș., *Suntem în prezența unei contradicții între concepția monistă a noului Cod civil, pe de o parte, și prevederile art. 2557 alin. (2) din același cod, coroborate cu existența disciplinei juridice a dreptului comerțului internațional, pe de altă parte?*, în *Dreptul*, nr. 11/2013
- Bulgaru A. M., *Traducerea textelor juridice ale Uniunii. Cazul Departamentului de limba română din cadrul Direcției Generale Traduceri a Comisiei Europene (DGT)*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment
- Calster G. van, *European Private International Law*, Second Edition, Hart Publishing, Oxford, 2016
- Cărpenaru Șt. D., *Dreptul comercial – între continuitate și contestare*, în *Dreptul*, nr. 10/2012
- Chelaru I., Gheorghiu Gh., *Drept internațional privat*, Editura C. H. Beck, București, 2007
- Dragomir I., Dragomir G. A., *Competența Curții de Justiție a Comunităților Europene*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Jurisprudentia*, nr. 1/2006
- Feneșan R., *Activitatea de jurist-lingvist în cadrul Curții de Justiție a Uniunii Europene*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment
- Filipescu I. P., *Drept internațional privat*, vol. II, Editura Actami, București, 1997
- Hamangiu C., Rosetti-Bălănescu I., Băicoianu Al., *Tratat de drept civil român*, vol. I, colecția Restitutio, Editura All Beck, București, 2002
- Jakotă M. V., *Drept internațional privat*, vol. II, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1997
- Nicolae M., *Codex iuris civilis*, tomul I, Noul Cod civil, Ediție critică, Editura Universul Juridic, București, 2012
- Stone P., *EU Private International Law*, ediția a II-a, Ed. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2010
- Târșia A. C., *Relația între profesie, profesionist, funcția publică și conflictul de interese*, în *Pandectele române*, nr. 5/2013
- Trif R. M., *Desfacerea căsătoriei prin divorț și partajul bunurilor comune ale soților*, Editura Hamangiu, București, 2007

- Ungureanu C. T., *Comentarii și doctrină (la art. 2)*, în lucrarea colectivă *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. I, art. 1-952, Editura Hamangiu, București, 2012
- Ungureanu C. T., Toader A. I., *Drept civil. Partea Generală. Persoanele*, Ediția a 4-a, Editura Hamangiu, București, 2018
- Urda O. A., *Primatul dreptului comunitar*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași*, Tomul LVI, Științe Juridice, 2010, pp. 165-181
- Zup I.-E., *Câteva considerații despre impactul traducerii textelor juridice europene asupra limbajului juridic și legislației românești*, în *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Științe juridice*, tomul LXIII, 2017, Supliment